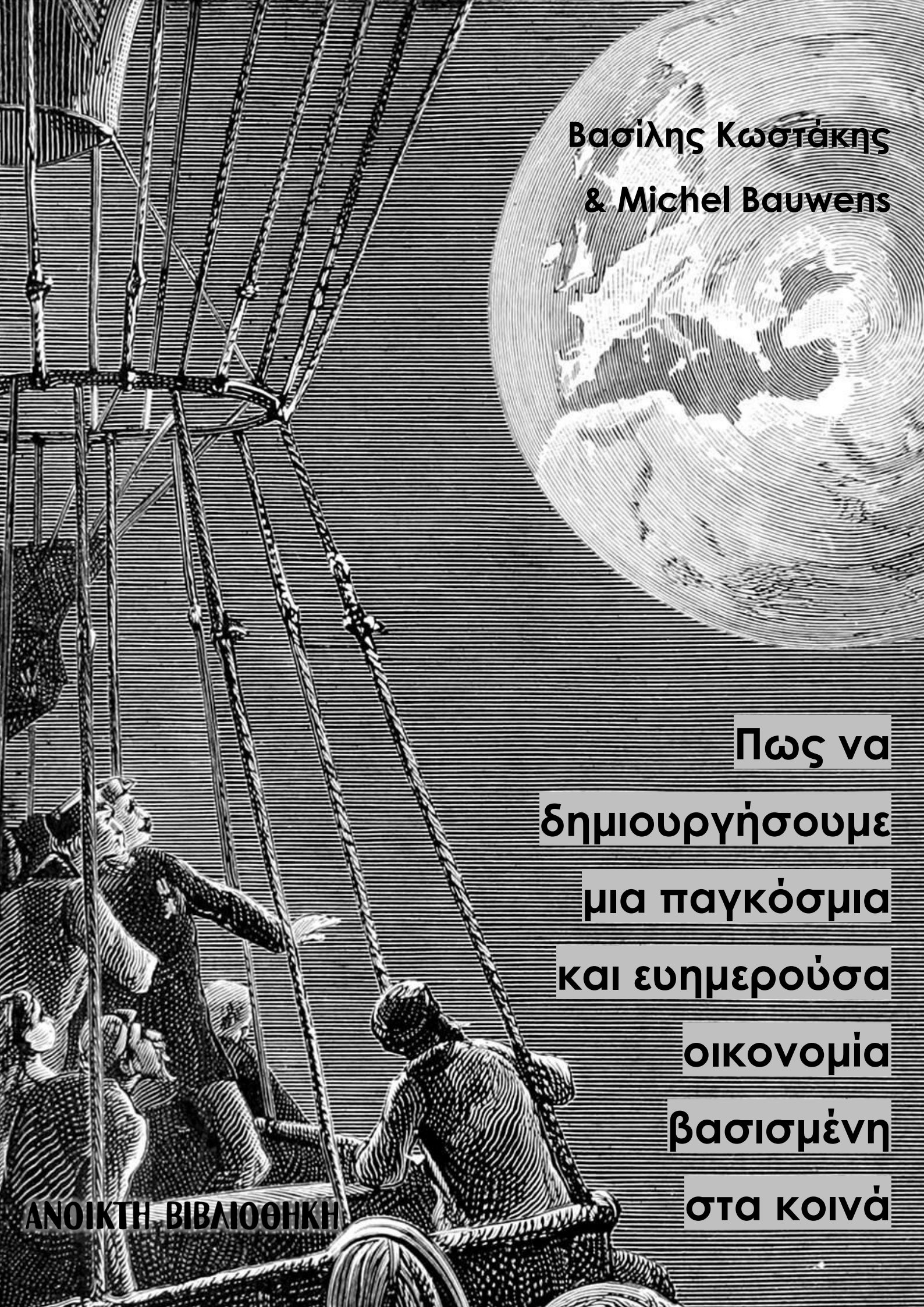

**Βασίλης Κωστάκης
& Michel Bauwens**

**Πως να
δημιουργήσουμε
μια παγκόσμια
και ευημερούσα
οικονομία
βασισμένη
στα κοινά**

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

www.openbook.gr

**Πώς να δημιουργήσουμε μια παγκόσμια
και ευημερούσα οικονομία βασισμένη στα κοινά**

Βασίλης Κωστάκης & Michel Bauwens

Μετάφραση: Εύη Γεωργούτη

 Παρακαλούμε σκεφτείτε το περιβάλλον πριν εκτυπώσετε

Βασίλης Κωστάκης / Michel Bauwens

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ISBN 978-960-99990-8-3

Μετάφραση από τα Αγγλικά: Εύη Γεωργούτη

Επιμέλεια έκδοσης: Γιάννης Φαρσάρης

Εικόνα εξωφύλλου:

Από το βιβλίο "*Hector Servadac*", Συγγραφέας: Jules Verne
Εικονογράφος: Paul Dominique Philippoteaux, Παρίσι: Hetzel, [1878]
[Ελεύθερη πνευματικών δικαιωμάτων – Κοινό κτήμα (Public domain)]

Το παρόν έργο διανέμεται ελεύθερα στο διαδίκτυο
σε μορφή ψηφιακού βιβλίου υπό άδεια **Creative Commons BY-NC-SA 4.0**

[Αναφορά δημιουργού – Μη εμπορική χρήση – Παρόμοια διανομή]

Ο **Βασίλης Κωστάκης** είναι καθηγητής στο Tallinn University of Technology και συνεργαζόμενος καθηγητής στο Autonomous University of Barcelona και στο Harvard University. Είναι, επίσης, ιδρυτής του P2P Lab και μέλος του P2P Foundation. Το έργο του έχει μεταφραστεί σε 13 γλώσσες και έχει δημοσιευθεί σε διεθνώς αναγνωρισμένα μέσα ενημέρωσης.

Ο **Michel Bauwens** είναι ο ιδρυτής του P2P Foundation και συνεργάζεται με ένα παγκόσμιο δίκτυο ερευνητών σε θέματα σχετικά με την ομότιμη παραγωγή, τη διακυβέρνηση και την ιδιοκτησία. Επίσης, είναι σύμβουλος στο Smart.be, ένα ταχύτατα αναπτυσσόμενο ευρωπαϊκό οργανισμό αυτόνομων εργαζομένων, όπου επιδιώκουν την κοινωνική μεταρρύθμιση, ενώ εξετάζουν οικολογικά συστήματα λογιστικής με προσανατολισμό τα κοινά.

Από τότε που ο Μαρξ αναγνώρισε στα εργοστάσια παραγωγής του Μάντσεστερ το μοντέλο της νέας καπιταλιστικής κοινωνίας, δεν έχει υπάρξει βαθύτερη μεταβολή στα θεμελιώδη στοιχεία της πολιτικής μας οικονομίας. Καθώς, όμως, ο καπιταλισμός αντιμετωπίζει μια σειρά διαρθρωτικών κρίσεων, αναδύεται ένας νέος τρόπος παραγωγής: η βασισμένη στα κοινά ομότιμη παραγωγή.

Γιατί αυτός ο αναδυόμενος τρόπος παραγωγής είναι σημαντικός στις συζητήσεις για ένα μετακαπιταλιστικό μέλλον; Επίσης, πώς θα μπορούσε η οικονομική κατάσταση των συμμετεχόντων στην ομότιμη παραγωγή (δηλ. των "ομοτίμων") να είναι βιώσιμη, έτσι ώστε να δημιουργήσουν μια ακμάζουσα παγκόσμια οικονομία κοινών εντός και πέρα από τον καπιταλισμό; Αυτές είναι οι δύο ερωτήσεις, στις οποίες προσπαθούμε να απαντήσουμε.

1. Εισαγωγή

Όταν μελετάμε την κοινωνική αλλαγή, είναι σημαντικό, όχι μόνο να κοιτάζουμε μέσα από ένα κανονιστικό ("πώς πρέπει να είναι τα πράγματα") ή ένα ουτοπιστικό ("πώς θα μπορούσαν να είναι τα πράγματα") πρίσμα, αλλά και να εντοπίζουμε τις νέες μορφές εκείνες, που προοιωνίζουν την πιθανή αλλαγή. Ακριβώς όπως ο καπιταλισμός έγινε δυνατός μετά από αιώνες ανάπτυξης συνδυάζοντας πρότυπα όπως η διατήρηση διπλών λογιστικών βιβλίων και η διάχυση της γνώσης μέσω της εκτύπωσης, έτσι και κάθε μετακαπιταλιστικό σύστημα θα βασίζεται σε πρότυπα που προκύπτουν μέσα από τον καπιταλισμό ή αναζητούν λύσεις για τα συστημικά του προβλήματα.

Στο παρόν άρθρο εστιάζουμε σε ένα τέτοιο σύνολο μετακαπιταλιστικών προτύπων: στη βασισμένη στα κοινά ομότιμη παραγωγή. Τα έργα των John Restakis (2017) και David Bollier (2016) επικεντρώνονται στην επανεμφάνιση των κοινών, που ορίζονται ως οι κοινόχρηστοι πόροι, οι οποίοι συν-τηρούνται ή συν-δημιουργούνται από μια κοινότητα και διέπονται από τους νόμους και τους κανόνες της συγκεκριμένης κοινότητας. Εδώ κάνουμε ένα βήμα παραπέρα και περιγράφουμε έναν αναδυόμενο τρόπο παραγωγής, ο οποίος τοποθετεί τα κοινά στον κεντρικό άξονα της δημιουργίας και της διανομής αξίας.

Αυτή η νέα μορφή δημιουργίας αξίας εμφανίστηκε για πρώτη φορά στον τομέα της ψηφιακής παραγωγής, ως τρόπος οργάνωσης της παραγωγής ανοικτής γνώσης, ελεύθερου λογισμικού και ανοικτών σχεδίων. Ωστόσο, είναι δυνατό να επεκταθεί και στην υλική παραγωγή. Θα δείξουμε επίσης πώς μπορεί να δημιουργηθεί μια πολιτική οικονομία, όπου η κατανομή της αξίας να είναι τόσο κοινωνικά δίκαιη όσο και οικολογική. Το όραμα αυτό διαφέρει από τις προσπάθειες αναδιάταξης εντός του καπιταλιστικού συστήματος, οι οποίες επιτυγχάνουν απλώς μια καλύτερη ανακατανομή μέσω της κοινωνικής

ανάδευσης και ρυθμίζουν ή διορθώνουν εκ των υστέρων τις εκάστοτε περιβαλλοντικές καταστροφές. Ο στόχος είναι να εντοπιστούν πρότυπα που παράγουν και διανέμουν αξία με κοινωνικά δίκαιους και περιβαλλοντικά ισορροπημένους τρόπους.

2. Η βασισμένη στα κοινά ομότιμη παραγωγή ως νέο μοντέλο δημιουργίας αξίας

Η βασισμένη στα κοινά ομότιμη παραγωγή (ΒΚΟΠ) αναγνωρίστηκε αρχικά ως ένας νέος τρόπος δημιουργίας και διανομής αξίας, όπου δίνεται η ευκαιρία σε άτομα, με δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, να επικοινωνούν, να αυτοοργανώνονται και να συνδημιουργούν ψηφιακά κοινά γνώσης, λογισμικού και σχεδίων (Benkler, 2006 · Bauwens, 2005 · Kostakis & Bauwens, 2014). Σκεφτείτε την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια Wikipedia, τα μυριάδες ελεύθερα και ανοιχτά πρότυπα (π.χ. Linux, Apache HTTP Server, Mozilla Firefox, Wordpress, Enspiral) ή τις ανοιχτές κοινότητες σχεδιασμού όπως οι Wikihouse, RepRap, Sensorica και Farm Hack. Είναι αξιοσημείωτο το πώς η νέα αυτή μέθοδος χρησιμοποιεί μηχανισμούς παγκόσμιου συντονισμού, αξιοποιώντας ταυτόχρονα τη δυναμική των μικρών ομάδων, οι οποίες ήταν χαρακτηριστικές των ανθρώπινων φυλών. Η ΒΚΟΠ επέτρεψε την παγκόσμια κλιμάκωση της δυναμικής των μικρών ομάδων.

Μετα-καπιταλιστικά χαρακτηριστικά

Η ΒΚΟΠ διαφέρει θεμελιωδώς από τα υφιστάμενα μοντέλα δημιουργίας αξίας εντός του βιομηχανικού καπιταλισμού, όπου οι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής μισθώνουν εργαζομένους, κατευθύνουν τις διαδικασίες των εργασιών και πωλούν προϊόντα με στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Αυτού

του είδους η παραγωγή οργανώνεται μέσω της κατανομής πόρων ανάλογα με τις διακυμάνσεις των τιμών ή μέσω ιεραρχικών εντολών που λαμβάνουν υπόψιν αυτές τις διακυμάνσεις.

Αντίθετα, η ΒΚΟΠ είναι κατ' αρχήν ανοιχτή σε όσους έχουν τις δεξιότητες να συνεισφέρουν σε ένα κοινό έργο: συγκεντρώνει, λοιπόν, τη γνώση κάθε συμμετέχοντος. Οι συμμετέχοντες αυτοί μπορεί να αμείβονται, όχι όμως απαραίτητα, καθώς το συγκεκριμένο σύστημα παραγωγής είναι ανοιχτό και σε εθελοντικές συνεισφορές. Ακριβώς επειδή τα έργα της ΒΚΟΠ είναι ανοιχτά συστήματα στα οποία η γνώση μπορεί να μοιραστεί και να διανεμηθεί ελεύθερα, οποιοσδήποτε με τις κατάλληλες δεξιότητες μπορεί να συμβάλλει, είτε αμοιβόμενος από εταιρείες ή πελάτες, είτε εθελοντικά. Υπάρχουν πολλά κίνητρα για να συνεισφέρει κανείς στα ανοιχτά αυτά συστήματα, πέραν της αμοιβής.

Η ΒΚΟΠ επιτρέπει τις συνεισφορές που βασίζονται σε παντός είδους κίνητρα, αλλά το σημαντικότερο είναι η επιθυμία να δημιουργηθεί κάτι που να είναι αμοιβαία χρήσιμο σε όσους συμμετέχουν. Ως εκ τούτου οι άνθρωποι συμβάλλουν επειδή το βρίσκουν σημαντικό και πολύτιμο για την κοινότητα. Τόσο για τις παραγωγικές κοινότητες όσο και για τους απλούς χρήστες, ο προσανατολισμός της εργασίας τους είναι πιο συχνά προς τη δημιουργία χρηστικής αξίας, παρά προς την ανταλλακτική αξία.

Στιγμεργική συνεργασία

Ορισμένοι συμμετέχοντες στη ΒΚΟΠ μπορεί να αμείβονται ή να απασχολούνται ως μισθωτοί ή να εργάζονται στην αγορά ως ελεύθεροι επαγγελματίες, όχι όμως απαραίτητα. Ωστόσο, όλοι τους παράγουν κοινά. Τα έργα της ΒΚΟΠ δεν κατευθύνονται από εταιρικές ιεραρχίες, αλλά μέσω μηχανισμών αμοιβαίου συντονισμού της παραγωγικής κοινότητας. Επομένως, εάν κάποιες εταιρείες επιθυμούν να συμμετέχουν σε αυτό το είδος παραγωγής, θα πρέπει να αναιρέσουν τις ιεραρχίες που τις διέπουν. Η ΒΚΟΠ βασίζεται σε

ανοικτά και διαφανή συστήματα, στα οποία όλοι μπορούν να δουν τα ίχνη της δουλειάς των άλλων και, ως εκ τούτου, μπορούν να προσαρμοστούν στις ανάγκες του συστήματος στο σύνολό του.

Η ΒΚΟΠ βασίζεται συχνά στη «στιγμεργική» συνεργασία. Στην πιο γενική της διατύπωση, η στιγμέργια είναι το φαινόμενο της έμμεσης επικοινωνίας μεταξύ παραγόντων και δράσεων (Marsh & Onof, 2007, σελ. 1). Σκεφτείτε τον τρόπο που τα μυρμήγκια ή οι τερμίτες ανταλλάσσουν πληροφορίες εκκρίνοντας φερομόνες (χημικά ίχνη). Μέσω αυτής της έμμεσης μορφής επικοινωνίας, τα κοινωνικά αυτά έντομα καταφέρνουν να χτίσουν περίπλοκες δομές, όπως μονοπάτια και φωλιές. Μια ενέργεια αφήνει ένα ίχνος που διεγείρει την εκτέλεση μιας επόμενης ενέργειας, από τον ίδιο ή από έναν διαφορετικό παράγοντα (μυρμήγκι, τερμίτη ή ομότιμο στην περίπτωση της ΒΚΟΠ). Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της ΒΚΟΠ, η στιγμεργική συνεργασία παίρνει τη μορφή της "συλλογικής, κατανεμημένης δράσης, στην οποία οι κοινωνικές διαπραγματεύσεις διαμεσολαβούνται στιγμεργικά από τεχνολογίες που βασίζονται στο διαδίκτυο" (Elliott, 2006). Για παράδειγμα, δείτε πώς οι κώδικες των ελεύθερων και ανοιχτών λογισμικών ή οι καταχωρήσεις της Wikipedia παράγονται με κατανεμημένο και ad hoc τρόπο, μέσω της συμβολής μεγάλου αριθμού ατόμων.

Επιπλέον, τα έργα της ΒΚΟΠ διαθέτουν συστήματα ποιοτικού ελέγχου μέσω ενός είδους ευεργετικής ιεραρχίας ή ετεραρχίας. Οι "διαχειριστές" (σε ελεύθερο λογισμικό ανοιχτού κώδικα) ή οι "συντάκτες" (στην Wikipedia) των συγκεκριμένων συστημάτων προστατεύουν την ακεραιότητα του συστήματος στο σύνολό του και μπορούν να αρνηθούν συνεισφορές που τη θέτουν σε κίνδυνο. Εντούτοις, δεν επιβάλλουν την εργασία. Αν και αυτά δεν είναι τέλεια συστήματα, βασίζονται, ωστόσο, σε πιο ελεύθερη και παθιασμένη εργασία. Επιπλέον, η ΒΚΟΠ εξαλείφει κάποιο κόστος για το κεφάλαιο και ως εκ τούτου, μπορεί να προσελκύσει δυνάμεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα, γεγονός που εξηγεί τη μαζική ανάπτυξη της ΒΚΟΠ ως μέσου παραγωγής λογισμικού για τη βιομηχανία.

Ανακεφαλαιώνοντας, η ΒΚΟΠ βασίζεται σε ανοιχτές εισροές συνεισφορών, με συμμετοχικές διαδικασίες συντονισμού της παραγωγής και κοινόχρηστους

πόρους ως αποτέλεσμα. Το σύστημα αυτό έρχεται σε έντονη αντίθεση με τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής που βασίζεται: στην εργασία ως εμπόρευμα, στην ιεραρχική εντολή ανάλογα με τις διακυμάνσεις των τιμών στη φάση της παραγωγής, προϊόντα και υπηρεσίες προς πώληση ως αποτέλεσμα.

Ένα νέο θεσμικό οικοσύστημα

Μέσω της ΒΚΟΠ παρατηρούμε την εμφάνιση ενός νέου οικοσυστήματος δημιουργίας αξίας που αποτελείται από τρία θεσμικά όργανα: την παραγωγική κοινότητα, τον επιχειρηματικό συνασπισμό/ούς με γνώμονα τα κοινά και την κοινωφελή ένωση. Η περιγραφή μας δεν μπορεί να περιλάβει τα πάντα επειδή κάθε οικοσύστημα είναι μοναδικό. Επίσης, δεν μπορεί να είναι σαφής δεδομένου ότι πρόκειται για έναν ταχύτατα εξελισσόμενο τρόπο παραγωγής. Σκοπός μας είναι να προσφέρουμε μια γενική εικόνα του αναπτυσσόμενου κόσμου της ΒΚΟΠ. Ο παρακάτω πίνακας περιλαμβάνει πέντε μόνο από τα μεγαλύτερα και γνωστότερα οικοσυστήματα ΒΚΟΠ στον τομέα της ψηφιακής παραγωγής.

Παραγωγική Κοινότητα	Linux	Mozilla	GNU	Wikipedia	Wordpress
Επιχειρηματικός Συνασπισμός	π.χ. Linux Professional Institute, Canonical	π.χ. Mozilla corporation	π.χ. Red Hat, Endless, SUSE	π.χ. Wikia company	π.χ. Automatic company
Κοινωφελής Ένωση	Linux Foundation	Mozilla Foundation	Free Software Foundation	Wikimedia Foundation	Wordpress Foundation

Σχέδιο 1: Πέντε από τα παλαιότερα και γνωστότερα οικοσυστήματα ΒΚΟΠ.

Εκτός από τα καλώς εδραιωμένα οικοσυστήματα των προγραμμάτων ελεύθερου και ανοικτού λογισμικού καθώς και της Wikipedia, οι περιπτώσεις

Enspiral, Sensorica, Wikihouse και Farm Hack προσφέρουν νέες προοπτικές στην πλούσια ιστορία του αυξανόμενου αριθμού οικοσυστημάτων ΒΚΟΠ. Όλα τους συμπίπτουν με την παράμετρο της δημιουργίας αξίας ως νέα μετα-καπιταλιστικά οικοσυστήματα, όπως περιγράψαμε παραπάνω. Τα παραδείγματα αυτά δείχνουν επίσης τη μετάβαση από την καθαρά ψηφιακή παραγωγή λογισμικού και γνώσης στην παραγωγή φυσικών προϊόντων και εξελιγμένων υπηρεσιών. Το Enspiral διαθέτει μια πολύπλοκη υπηρεσία. Το Sensorica είναι ένα έργο που αποβλέπει στην ανοιχτή πρόσβαση σε επιστημονικές πηγές. Το Wikihouse παράγει σχέδια για τη δημιουργία βιώσιμης στέγασης. Το Farm Hack είναι μια ανοιχτή αγροτική κοινότητα μηχανικών όπου εφαρμόζεται ο συμμετοχικός σχεδιασμός γεωργικών μηχανημάτων. Αυτό που διαπιστώνεται εδώ είναι μια επανάληψη της τριμερούς θεσμικής δομής (παραγωγική κοινότητα – επιχειρηματικός συνασπισμός – κοινωφελής ένωση) που υπάρχει και στην ψηφιακή παραγωγή. Μια πρόσφατη μελέτη των αστικών κοινών στην πόλη Ghent του Βελγίου (Bauwens & Onzia, 2017) δείχνει ότι και τα αστικά συστήματα παροχών που βασίζονται στα κοινά έχουν τη νέα αυτή δομή.

Παραγωγική Κοινότητα	Enspiral	Sensorica	Wikihouse	Farmhack	Wordpress
Επιχειρηματικός Συνασπισμός	π.χ. Loomio, ActionStation	π.χ. Tactus Scientific Inc	π.χ. Architecture 00, Momentum Engineering, Space Craft Ltd.	π.χ. Open Shops	π.χ. Automatic company
Κοινωφελής Ένωση	Enspiral Foundation	Canadian Association for the Knowledge Economy	Wikihouse Foundation	Farmhack nonprofit	Wordpress Foundation

Σχέδιο 2: Τρία αναδυόμενα οικοσυστήματα.

Η αναδυόμενη θεσμική υποδομή αποτελείται από τα εξής:

Την παραγωγική κοινότητα, η οποία περιλαμβάνει όλους τους συντελεστές που συμμετέχουν σε ένα έργο ΒΚΟΠ. Όπως ειπώθηκε νωρίτερα, τα μέλη της

κοινότητας μπορεί να αμείβονται ή να προσφέρουν εθελοντικά τις συνεισφορές τους, εξαιτίας του ενδιαφέροντός τους για τη χρηστική αξία της παραγωγής. Ωστόσο, όλοι παράγουν έναν κοινόχρηστο πόρο. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό εδώ, σε σύγκριση με τα συστήματα που βασίζονται στη μισθωτή εργασία, είναι ότι το συγκεκριμένο σύστημα θα πρέπει να παραμένει ανοιχτό στις συνεισφορές.

Ο δεύτερος θεσμός είναι ο προσανατολισμένος στα κοινά επιχειρηματικός συνασπισμός, ο οποίος επιχειρεί να δημιουργήσει κέρδη ή πόρους διαβίωσης για την κοινότητα, παράγοντας προστιθέμενη αγοραία αξία, με βάση τους κοινόχρηστους πόρους. Οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις μπορεί να αμείβουν τους συνεισφέροντες. Τα ίδια τα ψηφιακά κοινά, ωστόσο, είναι συνήθως έξω από την αγορά, επειδή δεν αποτελούν προϊόντα σπάνης και επομένως δεν υπόκεινται στους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης.

Ζωτικής σημασίας για τη σχέση μεταξύ των επιχειρηματιών, της κοινότητας και του κοινού πόρου από τον οποίο εξαρτώνται, είναι το εάν η σχέση αυτή στοχεύει στη μακροβιότητα ή στην εκμετάλλευση. Φυσικά, αυτά είναι στοιχεία με τα οποία κάθε οντότητα δημιουργεί ένα μείγμα.

Δύο σημεία είναι σημαντικά εδώ: Πρώτον, δεν πρέπει να συγχέεται η επιχειρηματικότητα με τον καπιταλισμό. Μπορεί κάποιος να είναι επιχειρηματίας χωρίς το κίνητρο της μεγιστοποίησης του κέρδους. Ως επιχειρηματικότητα μπορεί να θεωρηθεί η έκφραση της επιθυμίας για αυτονομία. Υπάρχει, άλλωστε, μια αναδυόμενη τάξη αυτόνομων και επισφαλών εργαζομένων, οι οποίοι συχνά οδηγούνται στην αυτοαπασχόληση και αποτελούν κρίσιμο κομμάτι των οικοσυστημάτων της ΒΚΟΠ.

Δεύτερον, οι αγορές, επίσης, δεν πρέπει να συγχέονται με τον καπιταλισμό. Έχουν υπάρξει στο παρελθόν μη-καπιταλιστικά συστήματα αγοράς, που δεν βασίζονταν στην μισθωτή εργασία και στο διαχωρισμό των μέσων παραγωγής από τους εργαζομένους, ενώ λειτουργούσαν με διαφορετική αξιακή λογική από αυτή της μεγιστοποίησης του κέρδους. Εξακολουθούν, άλλωστε, να υπάρχουν παράλληλα με το καπιταλιστικό σύστημα και μπορούν να αναπτυχθούν

περαιτέρω, ως μετακαπιταλιστικοί τρόποι παραγωγής. Το δυναμικό της ΒΚΟΠ είναι η δημιουργία αγορών προσανατολισμένων στα κοινά, οι οποίες να λειτουργούν προς όφελος των κοινών πόρων και της κοινότητας.

Σημαντική για τη μετατροπή των επιχειρηματικών συμμαχιών σε συμμαχίες για τα κοινά είναι η εικόνα του "αυτόνομου εργαζόμενου". Σήμερα το κυρίαρχο όραμα είναι αυτό του ανεξάρτητου επιχειρηματία που αναλαμβάνει το ρίσκο να παίξει στη ρουλέτα του καπιταλιστικού συστήματος. Αντίθετα, αν κανείς θέλει απλά ένα μισθό, τότε πρέπει να συμβιβάζεται και να υπακούει. Έτσι, ο εργαζόμενος υπογράφει, ουσιαστικά, μια σύμβαση υποταγής. Η έννοια του αυτόνομου εργαζόμενου συνδέεται με την ελευθερία να λαμβάνει κανείς τις δικές του αποφάσεις, αλληλεπιδρώντας με την αγορά και τα κοινά όπως επιθυμεί, χωρίς περιορισμό. Αυτό ίσως συγχέεται με τη νεοφιλελεύθερη επιχειρηματικότητα. Από την γκραμσιανή οπτική (Gramsci, 1971), η ΒΚΟΠ μπορεί να θεωρηθεί ως μια προσπάθεια να προωθηθούν εναλλακτικές, από αυτές των κυρίαρχων ιδεών, απόψεις, για το τι θεωρείται "κανονικό" και νόμιμο. Η επιχειρηματικότητα που βασίζεται στα κοινά ξεπερνά την επιχειρηματικότητα που συνδέεται με την ελευθερία και την αυτονομία και επικεντρώνεται στη σημασία της συνεισφοράς. Παράδειγμα τέτοιας απόπειρας είναι η δημιουργία του αμοιβαίου εργατικού συνεταιρισμού SMarT, ο οποίος προωθεί την έννοια του "αυτόνομου εργαζόμενου". Οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι κινούνται ελεύθερα στην αγορά, με κίνητρο τις αξίες και τα σχέδια ζωής τους, αλλά μοιράζονται το επιχειρηματικό ρίσκο μέσω της συνιδιοκτησίας του συνεταιρισμού. Η πρακτική αυτή προσομοιάζει περισσότερο σε μοντέλα που βασίζονται στα κοινά.

Η Marjorie Kelly (2012) εισάγει την έννοια των μη καπιταλιστικών /μακροβιοτικών επιχειρήσεων, οι οποίες μας επαναφέρουν στη διάκριση μεταξύ αγορών και καπιταλισμού. Μπορεί να υπάρχουν λοιπόν συλλογικά διαχειριζόμενοι παράγοντες της αγοράς με κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους, που επανεπενδύουν το πλεόνασμά τους για αυτούς τους στόχους, και όχι για συσσώρευση. Για να αντιληφθούμε τη διαφορά μεταξύ του εκμεταλλευτικού και του μακροβιοτικού τρόπου παραγωγής, ας σκεφτούμε τη

βιομηχανική γεωργία και την περμακουλτούρα. Στην πρώτη περίπτωση, το έδαφος γίνεται συνεχώς φτωχότερο και ασθενικό, ενώ στη δεύτερη, το έδαφος γίνεται πλουσιότερο και υγιέστερο.

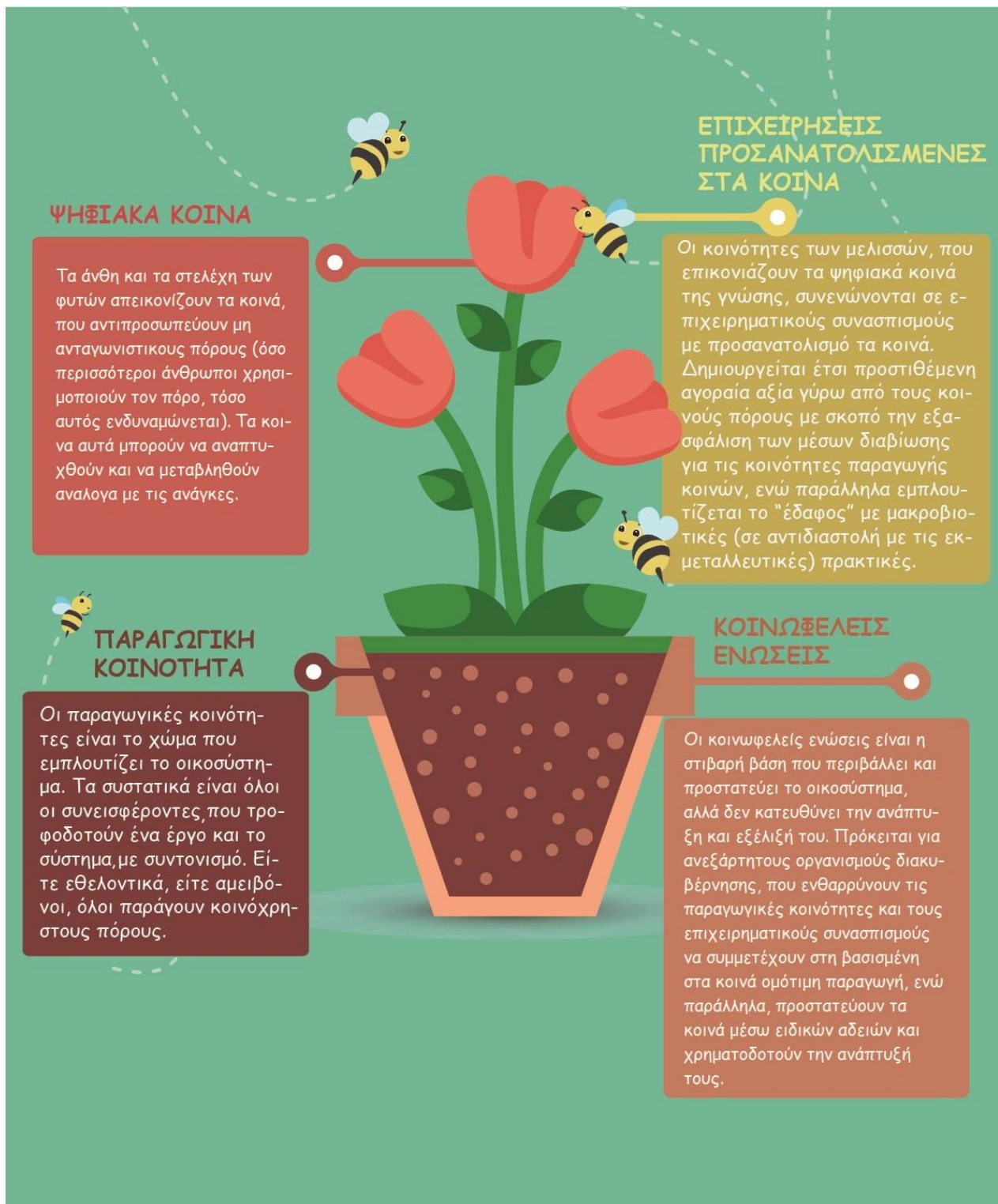
Οι επιχειρηματίες που βασίζονται στην εκμετάλλευση επιδιώκουν να μεγιστοποιούν τα κέρδη τους και γενικά δεν επενδύουν επαρκώς στη συντήρηση των παραγωγικών κοινοτήτων. Όπως το Facebook, δεν μοιράζονται τα κέρδη με τις κοινότητες από τις οποίες εξαρτώνται για τη δημιουργία αξίας και, εν τέλει, για την ύπαρξή τους. Όπως η Uber ή η Airbnb, φορολογούνται αλλά δεν συμβάλλουν άμεσα στη δημιουργία υποδομών μεταφορών ή φιλοξενίας. Έτσι, το πρόβλημα έγκειται στο ότι αν και αναπτύσσουν χρήσιμες υπηρεσίες επαναχρησιμοποίησης πόρων, λειτουργούν με εκμεταλλευτικό τρόπο. Ενώ καθιερώνουν αυτές τις υπηρεσίες, εντούτοις δημιουργούν ανταγωνιστικές νοοτροπίες που καταστρέφουν τα συνεργατικά και περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα της αμοιβαίας ανταλλαγής πόρων. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις που στηρίζονται στην εκμετάλλευση, ενώ χρησιμοποιούν μια σειρά κοινωνικών ή δημόσιων υποδομών (π.χ. δρόμους στην περίπτωση της Uber), υπονομεύουν ωστόσο τις διατάξεις περί κοινωνικής πρόνοιας με το άλλοθι της υποτιθέμενης αυτονομίας των εργαζομένων και με σκοπό την αποφυγή φορολογίας και κοινωνικών εισφορών. Από την άλλη πλευρά, οι επιχειρηματίες που επιδιώκουν τη μακροβιότητα, δημιουργούν προστιθέμενη αξία γύρω από αυτές τις κοινότητες. Οι καρποί των προσανατολισμένων στα κοινά επιχειρηματικών συνασπισμών δημιουργούν προστιθέμενη αξία για τα κοινά που παράγουν και από τα οποία εξαρτώνται. Στην καλύτερη περίπτωση, η κοινότητα των επιχειρηματιών συμπίπτει με την παραγωγική κοινότητα. Οι συνεισφέροντες δημιουργούν επιχειρήσεις για να εξασφαλίσουν τα μέσα διαβίωσης, ενώ παράγουν κοινά. Επανεπενδύουν το πλεόνασμα για την ευημερία τους και για το σύνολο του συστήματος των κοινών.

Το τρίτο θεσμικό όργανο είναι η κοινωφελής ένωση. Ως τέτοιες μπορούν να θεωρηθούν οι οργανισμοί υποδομής των κοινών, δηλ. οι οργανισμοί που διαχειρίζονται τις υποδομές κοινής συνεργασίας. Πράγματι, πολλά οικοσυστήματα της ΒΚΟΠ δεν αποτελούνται μόνο από παραγωγικές κοινότητες

και επιχειρηματικούς συνασπισμούς, αλλά διαθέτουν και ανεξάρτητα ιδρύματα διακυβέρνησης που υποστηρίζουν τις υποδομές συνεργασίας και, ως εκ τούτου, ενισχύουν την ΒΚΟΠ. Επιτρέπουν η συνεργασία να διεξάγεται αυτόνομα και δεν την ελέγχουν. Πίσω από κάθε σχέδιο παραγωγής κοινών, βρίσκεται πάντοτε κάποια οργάνωση υποστήριξης των υποδομών, καθώς δεν μπορεί να υπάρξει παραγωγή χωρίς υποδομές. Για παράδειγμα, το ίδρυμα Wikimedia, ως κοινωφελής ένωση της Wikipedia, δεν κατευθύνει το έργο των παραγωγών της Wikipedia. Ομοίως, τα ιδρύματα πίσω από τις κοινότητες παραγωγής ελεύθερου και ανοιχτού λογισμικού, διαχειρίζονται συχνά τις υποδομές και τα δίκτυα των εγχειρημάτων αυτών.

Αντίθετα, οι παραδοσιακές, μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις λειτουργούν σε έναν κόσμο με γνώμονα τη σπάνη. Εντοπίζουν τα εκάστοτε προβλήματα, αναζητούν πόρους και κατανέμουν τους πόρους αυτούς με σκοπό την επίλυση των ζητημάτων που έχουν εντοπίσει. Αυτή η προσέγγιση αντικατοπτρίζει αναμφίβολα το κερδοσκοπικό μοντέλο στο οποίο λειτουργούν, καθώς οι πόροι είναι εκ των πραγμάτων πεπερασμένοι και το πρόβλημα δελύνεται, απλώς μετατοπίζεται.

Οι κοινωφελείς ενώσεις, ωστόσο, λειτουργούν με γνώμονα τη "δυσνητική" αφθονία. Εντοπίζουν προβλήματα, αλλά πιστεύουν ότι υπάρχουν αρκετοί συνεισφέροντες που επιθυμούν να βοηθήσουν στην επίλυση αυτών των ζητημάτων. Ως εκ τούτου, διατηρούν μια υποδομή συνεργασίας που επιτρέπει στις παραγωγικές κοινότητες και τους επιχειρηματικούς συνασπισμούς να συμμετέχουν σε διαδικασίες ΒΚΟΠ ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση αυτών των θεμάτων, χωρίς να τους διοικούν άμεσα. Ενώ προστατεύουν τα κοινά που παράγονται, μέσω αδειών, βοηθούν επίσης στη διαχείριση των συγκρούσεων μεταξύ συμμετεχόντων και ενδιαφερομένων, χρηματοδοτώντας και βοηθώντας παράλληλα τη γενική ανάπτυξη ικανοτήτων για τα κοινά σε συγκεκριμένους τομείς (π.χ. μέσω εκπαίδευσης ή πιστοποίησης).

Σχέδιο 3: Το οικοσύστημα μιας πρωτοβουλίας ΒΚΟΠ.

(Εμπνευση: Βασίλης Κωστάκης. Δημιουργία: Elena Martinez Vicente.
Κείμενα: Michel Bauwens, Βασίλης Κωστάκης, Stacco Troncoso, Ann Marie Utratel)

Τα συγκεκριμένα οικοσυστήματα ΒΚΟΠ αλληλοσυνδέονται μέσω των ψηφιακών κοινών τους (το αποτέλεσμα ενός έργου μπορεί να είναι η αρχή ενός άλλου) και έτσι η ΒΚΟΠ μπορεί να θεωρηθεί ως ένα μεγάλο οικοσύστημα που αποτελείται από ποικίλα μικρότερα οικοσυστήματα.

Σχέδιο 4: Το ευρύτερο οικοσύστημα της ΒΚΟΠ που περιλαμβάνει ποικίλα μικρότερα οικοσυστήματα.

(Εμπνευση: Βασίλης Κωστάκης. Δημιουργία: Elena Martinez Vicente.)

Ξεπερνώντας τις αντιφάσεις κοινών κεφαλαίου προς μια ολοκληρωμένη οικονομική πραγματικότητα

Δεν ισχυριζόμαστε ότι αυτά τα εκκολαπτόμενα οικοσυστήματα είναι κυρίαρχα στην τρέχουσα πολιτική οικονομία. Ίσα ίσα που και αυτά ενέχουν προκλήσεις και αντιφάσεις. Για παράδειγμα, το Enspiral, ως επιχειρηματικό μοντέλο, οφείλει ένα μεγάλο μέρος της επιτυχίας του στο ξεχωριστό ταλέντο και

στις δεξιότητες των μελών του, που τους καθιστούν πολύ ανταγωνιστικούς στους τομείς δράσης τους. Δεξιότητες και εμπειρίες που έχουν αποκτήσει από την εκπαίδευση και την απασχόλησή τους σε παραδοσιακούς θεσμούς, όπως πανεπιστήμια, εταιρείες λογισμικού και χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Ωστόσο, ο τομέας τους στα πλαίσια του Enspiral είναι αρκετά εξειδικευμένος με συγκεκριμένη αγορά και χαμηλή εισροή κεφαλαίων. Επομένως, το συγκεκριμένο επιχειρηματικό πρότυπο είναι τόσο εύθραυστο όσο και εξαρτημένο από το υπάρχον σύστημα.

Ομοίως, το Sensorica και το Farm Hack αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις όσον αφορά στη σωστή και ολοκληρωμένη τεκμηρίωση των διαδικασιών και των αποτελεσμάτων τους, ενώ το WikiHouse προσπαθεί να διευρύνει τον όγκο και την αξιοπιστία των σχεδίων και των τεχνολογιών του. Όλα τα παραπάνω έργα, ειδικά εκείνα που συνεπάγονται οποιαδήποτε μορφή τοπικής κατασκευής, εξακολουθούν να βασίζονται ουσιαστικά σε φτηνές, μαζικής παραγωγής πρώτες ύλες και συστατικά. Αντίστοιχα, τα επιχειρησιακά τους μοντέλα δεν έχουν ακόμη καθοριστεί και στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν υπάρχει παρά ένας μικρός αριθμός ενεργών και ιδιαίτερα αφοσιωμένων φορέων που μπορούν να εξασφαλίσουν τα μέσα διαβίωσης.

Ωστόσο, δεν πρέπει να αγνοείται η σημασία τέτοιων περιπτώσεων για την εύρεση λύσεων σε πολύ επίκαιρες και υποτιμημένες κοινωνικές προκλήσεις. Το πιο σημαντικό είναι ότι, σταδιακά, βάζουν τα θεμέλια για την υποστήριξη αυτής της αναδυόμενης πολιτικής οικονομίας. Κάθε περίπτωση προσφέρει μοναδικές τεχνικο-κοινωνικές λύσεις που αποκρυσταλλώνουν μια νέα αντίληψη - αυτή της αξίας με κοινωνικό πρόσημο. Καθορίζουν νέες μορφές οργάνωσης και σχέσης με τα μέσα παραγωγής, ενώ παρέχουν μια άνευ προηγουμένου εκπροσώπηση της οικονομικής πραγματικότητας στο σύνολό της.

Καθώς οι λύσεις αυτές ωριμάζουν, απορροφώνται, βελτιώνονται και αναπαράγονται από άλλα έργα, μια νέα οικονομική πραγματικότητα θα μπορούσε να υπονομεύσει και να υπερβεί τη σημερινή πολιτική κατάσταση. Μέσα από την ενδυνάμωση της παραγωγής κοινών, με την πάροδο του χρόνου, θα

μπορέσουν να αναδιαμορφώσουν τις διαδικασίες και να αμβλύνουν τις διάφορες αντιφάσεις, στις οποίες βασίζονται επί του παρόντος, θεμελιώνοντας μια υβριδική, στιβαρή οντότητα με κεντρικό άξονα τα κοινά.

Δεν ισχυριζόμαστε ότι η εμφάνιση και ανάπτυξη των εμβρυικών αυτών μορφών είναι, από μόνη της, μια επαρκής συνθήκη για την κοινωνική αλλαγή, αλλά επιμένουμε ότι η εδραίωση και η ενδυνάμωσή τους είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία μιας στρατηγικής που επιδιώκει την κοινωνική αλλαγή. Δεν μπορεί να υπάρξει σύγκρουση με το υπάρχον σύστημα ή επίλυση των κρίσεων του χωρίς την ύπαρξη εδραιωμένων εναλλακτικών.

Από την εμβρυακή φάση προς την κοινωνικοποίηση

Προτού οριοθετήσουμε την προτεινόμενη στρατηγική μας για την ενίσχυση των υφιστάμενων εμβρυικών μορφών προς ένα πιο συνεκτικό υποσύστημα, πρέπει να γίνει σαφές ότι αυτό που περιγράψαμε ως αναδυόμενη θεσμική υποδομή στο μικροοικονομικό επίπεδο αναφέροντας συγκεκριμένα εγχειρήματα, αποτελεί επίσης ένα πιθανό σχήμα για μια νέα μετα-καπιταλιστική πολιτική οικονομία και ενός νέου πολιτισμού. Επιπλέον, υποθέτουμε ότι το θεσμικό σύστημα που περιγράψαμε και συν-δημιουργήθηκε για τους σκοπούς της ΒΚΟΠ, είναι, επίσης, ένα κοινωνικό μοντέλο:

- Η παραγωγική κοινότητα, όντας στο επίκεντρο της συμμετοχικής δημιουργίας αξίας, αποτελεί επίσης πρότυπο για ένα νέο τύπο κοινωνίας των πολιτών, ως κεντρικού θεσμού ενός μετακαπιταλιστικού οικονομικού και πολιτιστικού μοντέλου. Πρόκειται για το πρότυπο μιας παραγωγικής κοινωνίας των πολιτών, όπου οι πολίτες αναγνωρίζονται για τη συμβολή τους στο κοινωνικό σύνολο μέσω της ΒΚΟΠ.

- Οι επιχειρηματικοί συνασπισμοί, οι οποίοι δημιουργούν προστιθέμενη αξία, τόσο μέσω των παραγόμενων από τον άνθρωπο όσο και μέσω των φυσικών κοινών πόρων, αποτελούν πρότυπο για μια μακροβιοτική και ηθική

αγορά.

- Οι κοινωφελείς ενώσεις, οι οποίες αποτελούν πρότυπα υποδομών που ενισχύουν και υποστηρίζουν το εν λόγω οικοσύστημα (δηλ. ο κηπουρός του σχεδίου 4), εξασφαλίζουν τις εν δυνάμει δυνατότητες συνεισφοράς των μελών του.

3. Κοινά για τους ομότιμους, εμπόρευμα για τους καπιταλιστές

Στη ΒΚΟΠ οι συνεισφέροντες δημιουργούν αξία μέσω ανοιχτών κοινόχρηστων συστημάτων, διαχειρίζονται το έργο τους μέσω συμμετοχικών πρακτικών και δημιουργούν κοινόχρηστους πόρους που με τη σειρά τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε νέα εγχειρήματα. Ο κύκλος των ανοιχτών αυτών εισροών με κοινόχρηστα αποτελέσματα μπορεί να θεωρηθεί ως ο κύκλος συσσώρευσης των κοινών, όπως συμβαίνει αντίστοιχα στο καπιταλιστικό σύστημα με τη συσσώρευση κεφαλαίου.

Σε αυτό το στάδιο, η ΒΚΟΠ λειτουργεί προεικονιστικά ενός μετακαπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Πρόκειται, ωστόσο, για ένα δείγμα, δεδομένου ότι δεν μπορεί ακόμη να αναπαραχθεί πλήρως λόγω της αμοιβαίας εξάρτησης από το καπιταλιστικό σύστημα. Η ΒΚΟΠ δεν είναι μόνο παραγωγική και καινοτόμα μέσα στον καπιταλισμό, αλλά, ταυτόχρονα, έχει τη δυνατότητα να επιλύει μερικά από τα δομικά του προβλήματα, αναδεικνύοντας έτσι έναν πιθανό τρόπο υπέρβασής του. Συνοψίζοντας, όσο οι ομότιμοι δεν μπορούν να αναπαράγονται εκτός της κεφαλαιακής συσσώρευσης, η ΒΚΟΠ παραμένει ένα δείγμα τρόπου παραγωγής και όχι ολοκληρωμένο σύστημα. Ωστόσο, εάν επιδιώκει να γίνει η νέα "ολική κοινωνική πραγματικότητα", θα πρέπει να είναι σε θέση να εμπλακεί στην υλική παραγωγή.

Η ΒΚΟΠ μπορεί να είναι καινοτόμα, στο πλαίσιο του καπιταλιστικού ανταγωνισμού, επειδή οι επιχειρήσεις που λειτουργούν στο περιβάλλον των

ψηφιακών κοινών διατηρούν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των επιχειρήσεων που εργάζονται στη λογική των πνευματικών δικαιωμάτων και επομένως στηρίζονται μόνο στη δική τους έρευνα (Tapscott & Williams, 2005, Benkler 2006, von Hippel, 2017). Για παράδειγμα, με την ανάπτυξη λογισμικού σε ένα ανοιχτό δίκτυο, οι επιχειρήσεις επιτυγχάνουν σημαντική εξοικονόμηση στις επενδύσεις για υποδομή. Έτσι, η ΒΚΟΠ μπορεί να ειπωθεί ως η κοινωνικοποίηση της παραγωγικής γνώσης προερχόμενης από τους ίδιους τους καπιταλιστικούς συνασπισμούς.

Η καπιταλιστική αυτή βάση δεν είναι αρνητική, καθώς έχει αυξήσει μια κοινωνικού χαρακτήρα επένδυση σε μια μετάβαση με γνώμονα τα κοινά. Η συγκεκριμένη κατάσταση προέκυψε λόγω της δυνατότητας της ΒΚΟΠ να επιλύει ορισμένα δομικά ζητήματα του σημερινού συστήματος, τόσο στο παραγωγικό όσο και στο διαχειριστικό επίπεδο. Οι ροές κεφαλαίων προς την ΒΚΟΠ, μολονότι αλλοιώνουν το χαρακτήρα της, καθώς παρατείνουν την κυριαρχία των παλαιών οικονομικών μοντέλων, ταυτόχρονα, δημιουργούν νέους τρόπους σκέψης στην κοινωνία, που τελικά υπονομεύουν αυτή την κυριαρχία.

Ωστόσο, η νέα τάξη των ομοτίμων δεν μπορεί να στηρίζεται, επ' αόριστον, στις καπιταλιστικές επενδύσεις και πρακτικές. Το τρίπτυχο των Marinus Ossewaarde και Wessel Reijers (2018) είναι αποκαλυπτικό: "(1) ... μέσω της δημιουργίας ψηφιακών κοινών μπορούν να πραγματοποιηθούν έμμεσοι και άμεσοι μηχανισμοί τιμολόγησης, (2) ... οι μηχανισμοί αυτοί εισάγουν τις πρακτικές των ψηφιακών κοινών προς τη νομισματική οικονομία, (3) ταυτόχρονα, όμως, εισάγονται και οι μορφές αντίστασης που ενέχονται στις πρακτικές αυτές».

Επομένως, οι ομότιμοι πρέπει να καταστήσουν τη ΒΚΟΠ πιο αυτόνομη από την κυρίαρχη πολιτική οικονομία. Τελικά, μπορούμε να καταλήξουμε σε μια αντιστροφή της ισορροπίας δυνάμεων: τα κοινά και οι κοινωνικές δυνάμεις τους να αποτελούν την κυρίαρχη δομή στην κοινωνία, ώστε το κράτος και η αγορά να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις τους.

Αντιστροφή συνεργασίας

Οι ομότιμοι πρέπει να ξεφύγουν από υπάρχουσα κατάσταση, όπου οι καπιταλιστές απορροφούν τα κοινά, προς μια κατάσταση στην οποία τα κοινά καταλαμβάνουν το κεφάλαιο και το κάνουν να λειτουργεί για την ανάπτυξή τους. Η προτεινόμενη αυτή στρατηγική αντιστροφής της συνεργασίας ονομάστηκε "μεταεπένδυση" (transvestment) από τους Dmytri Kleiner και Baruch Gottlieb (Kleiner, 2010, 2016). Η μεταεπένδυση περιγράφει τη μεταβίβαση της αξίας από τη μία μορφή στην άλλη. Στην περίπτωση μας, από την καπιταλιστική αγορά προς τα κοινά, χρησιμοποιώντας μακροβιοτικές αγοραίες πρακτικές όπου και όποτε είναι δυνατόν. Έτσι, οι στρατηγικές μεταεπένδυσης επιδιώκουν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να αποκτούν οικονομική βιωσιμότητα και ανεξαρτησία. Τέτοιες διαδικασίες αναπτύσσονται και εφαρμόζονται από ανοιχτούς συνεταιρισμούς όπως ο Sensorica ή το δίκτυο Enspiral. Παρακάτω παρουσιάζεται μια σύντομη περιγραφή του τρόπου με τον οποίο οι πρωτοβουλίες αυτές υλοποιούν τη μεταεπένδυση.

Το Sensorica είναι ένα συνεργατικό δίκτυο αφιερωμένο στο σχεδιασμό και την παραγωγή αισθητήρων και συστημάτων συναγερμού. Ξεκίνησε επίσημα το 2011 στο Μόντρεαλ του Καναδά, εμπνευσμένο από τα έργα ελεύθερου και ανοικτού σχεδιασμού και τις μορφές συνεργασίας που αυτά συνεπάγονται. Το Sensorica διαχωρίζει ρητά τις διαδικασίες παραγωγής, οι οποίες βασίζονται στα κοινά, από τις πρακτικές που εφαρμόζει στην αγορά, οι οποίες διεξάγονται μεν από ανεξάρτητες οντότητες, ελέγχονται ωστόσο εξ ολοκλήρου από το παραγωγικό δίκτυο. Επιπλέον, το δίκτυο χρησιμοποιεί ένα σύστημα υπολογισμού, καταγράφοντας κάθε συνεισφορά των ατόμων που συμμετέχουν σε ένα έργο, από την αρχή έως ότου το προϊόν να διατεθεί στο εμπόριο. Επομένως, όλα τα έσοδα που δημιουργούνται από τη διάθεση ενός προϊόντος στην αγορά διανέμονται πίσω στους ανθρώπους που συνέβαλαν στην παραγωγή του. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, το Sensorica χειραφετεί τους συντελεστές του, παρέχοντάς τους ευκαιρίες βιοπορισμού, ενώ παράλληλα τους δίνει τη

δυνατότητα να διοχετεύουν τη δημιουργική τους ενέργεια σε διαδικασίες κοινοτικής παραγωγής.

Το δίκτυο Enspiral αποτελείται από τα εγχειρήματα Enspiral, το Enspiral Foundation και μια κοινότητα επαγγελματιών από διάφορους τομείς, με ευρύ φάσμα ικανοτήτων. Οι επιχειρήσεις Enspiral προσφέρουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους στην αγορά, όπως κάθε επιχείρηση. Ωστόσο, επικεντρώνονται στην κοινωνική οικονομία και δραστηριοποιούνται ως απάντηση στις κοινωνικές προκλήσεις. Μέσω αυτής της διαδικασίας, δημιουργούν κοινά (λογισμικό, υποδομές, γνώση). Το πιο γνωστό προϊόν τους είναι η Loomio, μια εφαρμογή στο διαδίκτυο που βοηθά ομάδες ανθρώπων να λαμβάνουν αποφάσεις από κοινού), αλλά και έσοδα και κέρδη (ορισμένες επιχειρήσεις Enspiral είναι κερδοσκοπικά προσανατολισμένες). Ένα μέρος των κερδών χορηγείται στο ίδρυμα Enspiral, το οποίο χρησιμοποιεί ένα ποσοστό αυτών των χρημάτων για να καλύψει τη λειτουργία του, ενώ τα υπόλοιπα επανεπενδύονται, μέσω δημοκρατικών διαδικασιών, σε νέα έργα με βάση τα κοινά. Όταν προβαίνει σε εξωτερική χρηματοδότηση, η συνήθης πρακτική που ακολουθείται είναι: οι εταιρείες που συμμετέχουν να εξαργυρώνουν τις μετοχές τους όταν φτάνουν σε ένα προσυμφωνημένο επίπεδο. Η πρακτική αυτή, σε συνδυασμό με τον δημοκρατικό έλεγχο, επιτρέπει στις εταιρείες να επανεπενδύουν τα κέρδη τους στην κοινωνική τους αποστολή ή/και σε νέα έργα.

Ο ανοικτός συνεταιρισμός είναι μια επιχειρηματική ιδέα με σκοπό να εμποτίσει τους συνεταιρισμούς με τις βασικές αρχές της ΒΚΟΠ (Bauwens & Kostakis, 2014). Οι Pat Conaty και David Bollier (2014) υποστηρίζουν "ένα νέο είδος σύνθεσης ή συνέργιας μεταξύ της αναδυόμενης ομότιμης παραγωγής και των κινημάτων για τα κοινά με τα καινοτόμα στοιχεία του συνεταιριστικού κινήματος και της κοινωνικής αλληλέγγυας οικονομίας". Σε μεγαλύτερο βαθμό από τους παραδοσιακούς συνεταιρισμούς, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί προσανατολίζονται σταθερά προς το κοινό καλό δημιουργώντας ψηφιακά ή/και υλικά κοινά. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αυτό συγκλίνει με την έβδομη συνεταιριστική αρχή αναφορικά με την κοινότητα (ICA, 2018). Η διαφορά με τους

παραδοσιακούς συνεταιρισμούς είναι ότι οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί συγκεντρώνουν ψηφιακούς πόρους (γνώση, λογισμικό, σχέδια), που τους διαθέτουν ελεύθερα σε άλλους ανοιχτούς συνεταιρισμούς. Έτσι, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί εσωτερικοποιούν αρνητικά εξωτερικά φαινόμενα, υιοθετούν μοντέλα δημοκρατικής διακυβέρνησης, συμβάλλουν στη δημιουργία ψηφιακών και υλικών κοινών και είναι κοινωνικά και πολιτικά προσανατολισμένοι γύρω από τις παγκόσμιες ανησυχίες, ακόμη και αν παράγουν τοπικά.

Ένας τρόπος να κατανοήσουμε τον ανοικτό συνεταιρισμό είναι να εξετάσουμε τη λειτουργία των μεσαιωνικών συντεχνιών. Η συντεχνία ήταν μια ένωση παραγωγών που ασχολούνταν με τη βιοτεχνία ή το εμπόριο σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Ήταν κάτι ανάμεσα σε επαγγελματική ένωση, συνδικάτο, καρτέλ και μυστική κοινωνία. Επιφανειακά, οι συντεχνίες πωλούσαν τα αγαθά ή τις υπηρεσίες τους στην αγορά, αλλά εσωτερικά λειτουργούσαν σαν αδελφότητες και συστήματα αλληλεγγύης. Σε μια οικονομία με κεντρικό άξονα τα κοινά, κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω ανοικτών συμμετοχικών συστημάτων που θα συνδέουν τους παραγωγούς και τις κοινότητες των καταναλωτών/χρηστών, μέσω αμοιβαίας αλληλεγγύης, όπως στο μοντέλο της κοινωνικά υποστηριζόμενης γεωργίας. Προτείνουμε, λοιπόν, μοντέλα που να παρέχουν στους συνεισφέροντες διάφορους ρόλους σε ένα οικοσύστημα αλληλεγγύης.

Πέρα από το κλασικό εταιρικό πρότυπο

Περιγράφουμε έναν κατάλογο έξι αλληλένδετων στρατηγικών για τη δημιουργία μετακαπιταλιστικών επιχειρηματικών συνασπισμών. Ο στόχος είναι να προχωρήσουμε πέρα από το κλασικό εταιρικό πρότυπο και τις πρακτικές εκμετάλλευσης με στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους, προς την εγκαθίδρυση ανοικτών συνεταιρισμών που καλλιεργούν μια οικονομία με προσανατολισμό τα κοινά.

Πρώτον, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι τα κλειστά επιχειρηματικά

μοντέλα βασίζονται στην τεχνητή σπάνη. Παρόλο που η γνώση μπορεί να μοιραστεί γρήγορα και με χαμηλό οριακό κόστος όταν είναι σε ψηφιακή μορφή, οι παραδοσιακές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πρακτική των πνευματικών δικαιωμάτων για να αποσπούν χρήματα από τη δημιουργία ή τη χρήση ψηφιοποιημένης γνώσης. Μέσω νόμιμου κλειδώματος ή τεχνολογικού σαμποτάζ, τα προϊόντα, που σε φυσιολογικές συνθήκες είναι μη πεπερασμένα, καθίστανται μερικές φορές τεχνηέντως σπάνια, έτσι ώστε να προκύπτουν επιπλέον κέρδη (Kostakis et al., 2018). Αυτό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό όταν αφορά στην παραγωγή φαρμάκων ανίατων ασθενειών ή στο «κλείδωμα» τεχνολογικής γνώσης που δυνητικά θς ευεργετούσε τον πλανήτη. Οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί, αντίθετα, αρνούνται να παράγουν έσοδα με αυτόν τον τρόπο.

Δεύτερον, ένα τυπικό έργο ΒΚΟΠ περιλαμβάνει διάφορες κατανεμημένες εργασίες, στις οποίες μπορούν να συνεισφέρουν ελεύθερα τα άτομα. Για παράδειγμα, στα ανοιχτά προγράμματα λογισμικού, οι συμμετέχοντες συμβάλλουν στη δημιουργία κώδικα, παράγουν σχέδια, υποστηρίζουν ιστοτόπους, μεταφράζουν κείμενα, αναπτύσσουν στρατηγικές μάρκετινγκ και προσφέρουν υποστήριξη στους χρήστες. Ο μισθός που βασίζεται σε μια ορισμένη θέση εργασίας συνήθως δεν είναι ο καταλληλότερος τρόπος ανταμοιβής όσων συνεισφέρουν σε τέτοιες διαδικασίες. Συνεπώς, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί μπορούν να εφαρμόζουν, για παράδειγμα, λογιστική ανοικτής αξίας ή λογιστική συνεισφορών. Οποιοδήποτε εισόδημα παράγεται από τις συνεισφορές, να ρέει στους συνεισφέροντες σύμφωνα με το βαθμό συμμετοχής τους. Το μοντέλο αυτό θα μπορούσε να είναι η εναλλακτική λύση στην τάση πολλών επιχειρήσεων να αμοιβουν μερικούς καλούς συντελεστές από την αξία που έχει συν-δημιουργήσει μια πολύ μεγαλύτερη κοινότητα.

Τρίτον, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν δίκαιη διανομή και κατανομή των εσόδων τους από τη συλλογικά παραγόμενη αξία μέσω των αδειών "copyleft" (Bauwens & Kostakis, 2014). Οι υπάρχουσες άδειες copyleft – όπως η Creative Commons και η GNU Public License - επιτρέπουν σε οποιονδήποτε να επαναχρησιμοποιήσει τους κοινόχρηστους πόρους υπό τον

όρο ότι όποιες αλλαγές και βελτιώσεις προκύπτουν, να διατίθενται με τον ίδιο τρόπο. Εντούτοις, το πλαίσιο αυτό δεν ενθαρρύνει την εμπορική χρήση των κοινών και δεν παρέχει ισότιμους ανταγωνιστικούς όρους για τις επιχειρήσεις που προσανατολίζονται στα κοινά. Οι αδυναμίες αυτές μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω αδειών coryfair που επιτρέπουν την ανταλλαγή, ταυτόχρονα όμως επιδιώκουν την αμοιβαιότητα: διατηρείται το δικαίωμα του μοιράσματος της γνώσης, συνδέοντας την εμπορευματοποίηση των κοινών με το βαθμό συμβολής σε αυτά τα κοινά. Για παράδειγμα, η προσέγγιση coryfair, όσον αφορά στην αδειοδότηση, υποστηρίζει τις ελεύθερες και ανοικτές πηγές λογισμικού που κατοχυρώνονται με GNU Public License, αλλά ρυθμίζει τη δυναμική κερδοφορίας. Η Peer Production License είναι η πρώτη περίπτωση coryfair άδειας που περιορίζει τη χρήση ψηφιακών κοινών μόνο σε συνεταιρισμούς εργαζομένων (Kleiner, 2010). Επιπλέον, η FairShares Association χρησιμοποιεί τη μη εμπορική άδεια Creative Commons για το ευρύ κοινό, συγχρόνως όμως, επιτρέπει στα μέλη της οργάνωσης να χρησιμοποιούν το περιεχόμενο εμπορικά.

Τέταρτον, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί χρησιμοποιούν τα ανοιχτά σχέδια για την παραγωγή βιώσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Από την άλλη, οι κερδοσκοπικές επιχειρήσεις εφαρμόζουν, συχνά, την προγραμματισμένη έλλειψη προϊόντων αποσύροντάς τα πρόωρα. Με αυτόν τον τρόπο διατηρούν την ένταση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης και μεγιστοποιούν τα κέρδη τους. Η έλλειψη είναι προϊόν στρατηγικής και όχι αποτέλεσμα σφάλματος. Αντίθετα, οι κοινότητες ανοιχτού σχεδιασμού δεν έχουν τα ίδια κίνητρα, οπότε η πρακτική της προγραμματισμένης έλλειψης είναι αναμφισβήτητα ασύμβατη προς αυτές (Kostakis et al., 2018).

Πέμπτον, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να μειώσουν τα απόβλητα. Η έλλειψη διαφάνειας και η ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των κλειστών επιχειρήσεων έχει σαν αποτέλεσμα να δυσκολεύονται να δημιουργήσουν μια κυκλική οικονομία, στην οποία το προϊόν μιας παραγωγικής διαδικασίας να χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη για μια άλλη. Ωστόσο, οι ανοιχτοί

συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να αναπτύξουν οικοσυστήματα συνεργασίας μέσω ανοιχτών αλυσίδων εφοδιασμού. Οι αλυσίδες αυτές θα ενισχύουν τη διαφάνεια των διαδικασιών παραγωγής και θα επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους με βάση τις πληροφορίες του δικτύου. Έτσι θα μπορούσε να ξεπεραστεί η τάση για υπερπαραγωγή, από τη στιγμή που οι ανάγκες του δικτύου γίνονται γνωστές. Επομένως, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να απελευθερωθούν από την εξάρτησή τους αποκλειστικά και μόνο από τα σήματα του ατελούς συστήματος των τιμών της αγοράς και να προσανατολιστούν προς τον αμοιβαίο συντονισμό της παραγωγής, χάρη στο συνδυασμό των ανοιχτών αλυσίδων εφοδιασμού και του συστήματος λογιστικής ανοιχτής αξίας.

Έκτον, οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να αμοιβαιοποιήσουν όχι μόνο ψηφιακές υποδομές αλλά και φυσικές. Παρά τη δικαιολογημένη κριτική που λαμβάνει, η λανθασμένα αποκαλούμενη "οικονομία κοινής χρήσης" των Airbnb και Uber, δείχνει, ωστόσο, τη δυνατότητα αντιστοίχισης αδρανών πόρων. Η συνεργασία, η ανταλλαγή δεξιοτήτων και το μοίρασμα είναι μερικά παραδείγματα μεταξύ άλλων, όπου μπορούμε να επαναχρησιμοποιούμε και να μοιραζόμαστε τους πόρους. Με τη συνιδιοκτησία και τη συνδιαχείριση, μια πραγματική οικονομία κοινών θα μπορούσε να επιτύχει σημαντική πρόοδο στην αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, ιδίως με τη βοήθεια κοινόχρηστων εγκαταστάσεων και εργαλείων παραγωγής. Η συνεταιριστική ιδιοκτησία μπορεί να αναπροσανατολίσει την οικονομία της πλατφόρμας γύρω από ένα μοντέλο με γνώμονα τα κοινά.

Έχουμε επισημάνει έξι πρακτικές που ήδη εμφανίζονται υπό διάφορες μορφές, αλλά πρέπει να γίνουν πιο ολοκληρωμένες. Πιστεύουμε ότι ο πρωταρχικός στόχος για την ενθάρρυνση μιας οικονομίας με κεντρικό άξονα τα κοινά είναι η ανάκτηση της υπεραξίας, που έως τώρα τροφοδοτεί το κεφάλαιο, και η επανεπένδυσή της στην ανάπτυξη παραγωγικών κοινοτήτων. Διαφορετικά, οι δυνατότητες της ΒΚΟΠ θα παραμείνουν υποδεέστερες του κυρίαρχου συστήματος.

4. Η πρόκληση της παραγωγής υλικών προϊόντων και η δημιουργία βιώσιμης παραγωγής

Η ανάγκη για κεφάλαιο είναι, εν γένει, δραματικά υψηλότερη στην παραγωγή υλικών προϊόντων, η οποία απαιτεί φυσικούς πόρους ως πρώτη ύλη, κτίρια, μηχανές και ανθρώπινο δυναμικό. Αντίθετα, στην παραγωγή ψηφιακών προϊόντων χρειάζονται δραματικά λιγότερα κεφάλαια. Παρόλα αυτά, η ΒΚΟΠ δεν μπορεί να θεωρείται ολοκληρωμένος τρόπος παραγωγής, εκτός εάν καταφέρει να καλύπτει τόσο την ψηφιακή όσο και την υλική παραγωγή σε μια ολοκληρωμένη διαδικασία.

Με βάση την πληθώρα παραγωγής ψηφιακών κοινών, ανοιχτού λογισμικού και ανοιχτού σχεδιασμού με τοπικές τεχνολογίες παραγωγής, αναδύονται νέα μοντέλα υλικής παραγωγής. Όλα συνοψίζονται στο "σχεδιάζουμε παγκόσμια, κατασκευάζουμε τοπικά" ακολουθώντας τη λογική του ό,τι είναι «ελαφρύ» (γνώση, σχεδιασμός) δημιουργείται παγκόσμια, ενώ ό,τι είναι «βαρύ» (μηχανήματα) κατασκευάζεται τοπικά και, ιδανικά, με ανοιχτές διαδικασίες. Το "σχεδιάζουμε παγκόσμια, κατασκευάζουμε τοπικά" (ΣΠΚΤ) καταδεικνύει πώς ένα τεχνολογικό έργο μέσω ψηφιακών κοινών μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη μιας παγκόσμιας κοινότητας, εγκαινιάζοντας νέες μορφές συνεργασίας (Kostakis et al., 2018, Kostakis et al., 2015, Kostakis et al., 2016). Σε αντίθεση με την υψηλής κλίμακας βιομηχανική παραγωγή, το μοντέλο ΣΠΚΤ δίνει έμφαση στη μικρής κλίμακας, αποκεντρωμένη, ανθεκτική και τοπικά ελεγχόμενη παραγωγή. Η ΒΚΟΠ θα μπορούσε με βάση τις αδυναμίες που θέτουν οι πεπερασμένοι πόροι, να οργανώσει αναλόγως την υλική παραγωγή. Αρχικά, η ΒΚΟΠ ελαχιστοποιεί την ανάγκη μεταφοράς υλικών σε μεγάλες αποστάσεις, επειδή ένα σημαντικό μέρος της μεταποίησης λαμβάνει χώρα σε τοπικό επίπεδο. Η τοπική κατασκευή καθιστά επίσης ευκολότερη τη συντήρηση και ενθαρρύνει τους κατασκευαστές να σχεδιάζουν προϊόντα που να διαρκούν όσο το δυνατόν περισσότερο. Τέλος, η ΒΚΟΠ βελτιστοποιεί την ανταλλαγή γνώσης και σχεδιασμού, καθώς δεν υπάρχει η λογική της πατέντας.

Υπάρχει ήδη μια πλούσια γκάμα πρωτοβουλιών ΒΚΟΠ που συμβαίνουν στην παγκόσμια οικονομία και δεν χρειάζονται μια ενοποιημένη φυσική βάση, καθώς τα μέλη τους βρίσκονται σε όλο τον κόσμο. Αντίστοιχα παραδείγματα αποτελούν οι κοινότητες L'Atelier Paysan (Γαλλία) και Farmhack (Η.Π.Α.), οι οποίες κατασκευάζουν συνεργατικά αγροτικά μηχανήματα ανοιχτού κώδικα για τη γεωργία μικρής κλίμακας. Το έργο Wikihouse που εκδημοκρατίζει την κατασκευή βιώσιμων, οικολογικών κατοικιών. Το πρόγραμμα OpenBionics που παράγει σχέδια ανοιχτού κώδικα και χαμηλού κόστους για ρομποτικές και βιονικές συσκευές. Η κοινότητα RepRap που δημιουργεί ανοικτά σχέδια για 3D εκτυπωτές που μπορούν να αυτοαναπαραχθούν.

Επιπλέον, μέρος της μετάβασης έχει ήδη πραγματοποιηθεί σε πόλεις σε όλο τον κόσμο, όπως προκύπτει από μελέτη για τα αστικά κέντρα (Bauwens & Onzia, 2017). Στην πόλη Ghent του Βελγίου εντοπίστηκαν περίπου 500 αστικά κοινά (δεκαπλάσια αύξηση σε δέκα χρόνια), που καλύπτουν όλα τα βασικά συστήματα παροχών. Τα περισσότερα από αυτά, ωστόσο, αφορούν στην ανακατανομή αγαθών, όπως οι πλατφόρμες μοιράσματος αυτοκινήτων και μοτοποδηλάτων, αμοιβαιοποιώντας την πρόσβαση στις μεταφορές, χωρίς να παράγουν οχήματα. Παρομοίως, οι συνεταιρισμοί στέγασης, η συν-κατοίκηση και τα τραστ κοινοτικής γης, προσφέρουν πρόσβαση στην κατοικία, χωρίς να δημιουργούν κατοικίες. Επιπλέον περιορισμό αποτελεί το γεγονός ότι πολλά από τα μακροβιοτικά αυτά προγράμματα παραμένουν κατακερματισμένα και τοπικά περιορισμένα. Το γεγονός αυτό, ωστόσο, δεν εμπόδισε την ταχεία ανάπτυξή τους. Πιστεύουμε, λοιπόν, στο συνδυασμό συνεταιρισμών που ασχολούνται με τα δημόσια κοινά σε τοπικό επίπεδο με πολιτικές οικοδόμησης κοινοτικού πλούτου, βασιζόμενες στα πρότυπα του Cleveland και ιδιαίτερα του Preston (Ηνωμένο Βασίλειο). Τέλος, χρειάζονται διακρατικοί συνασπισμοί επενδύσεων, με σκοπό τη σύσταση παγκόσμιων ανοιχτών αποθετηρίων για τη δημιουργία συστημάτων παροχών, τοπικά προσαρμοσμένων, αλλά και δικτυωμένων σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να υπάρχει ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών.

Ωστόσο, υπάρχει ένας τομέας ο οποίος έχει ήδη ξεκινήσει μια πιο θεμελιώδη

μεταμόρφωση και αναπτύσσεται με ταχύ ρυθμό. Μπορεί να παράγει υγιεινά τρόφιμα για τους κατοίκους των πόλεων και να εξασφαλίζει τα μέσα διαβίωσης για τους παραγωγούς, μέσω πολυκεντρικών συστημάτων διακυβέρνησης με τη συμμετοχή τόσο των παραγωγών όσο και των καταναλωτών (όπως στην κοινωνικά υποστηριζόμενη γεωργία) και την ουσιαστική εργασία σε ένα ολοκληρωμένο οικοσύστημα. Πράγματι, 80 από τα 500 προγράμματα που εντοπίσαμε στη Ghent ήταν προγράμματα παραγωγής τροφίμων, στα οποία οι βιοκαλλιεργητές προμηθεύουν τρόφιμα μέσω ποικίλων, βασισμένων στα κοινά, συστημάτων.

Η τοπική αυτή γεωργική παραγωγή αποτελεί παράδειγμα για το επόμενο στάδιο της ΒΚΟΠ, την κοσμο-τοπική παραγωγή αγαθών, η οποία συνδυάζει: ανοιχτές παγκόσμιες κοινότητες που ανταλλάσσουν τις γνώσεις που απαιτούνται για μια κατανεμημένη τοπική παραγωγή και μια συνεταιριστική, μακροβιοτικού τύπου οργάνωση του παραγωγικού οικοσυστήματος. Πρόκληση αποτελεί η εύρεση του τρόπου με τον οποίο το μοντέλο αυτό θα μπορούσε να επεκταθεί στους κλάδους της οικονομίας που χρειάζονται περισσότερο κεφάλαιο, γεγονός που πιθανόν απαιτεί τη βούληση τόσο του δημόσιου τομέα όσο και του τομέα των συνεταιριστικών επενδύσεων και χρηματοδοτήσεων.

Ωστόσο, η βασικότερη πρόκληση είναι η δημιουργία ενός βιώσιμου τρόπου παραγωγής. Το "ντόνατ" της Kate Raworth (2017) συνοψίζει εύστοχα τα παραπάνω: εκπληρώνει τις κοινωνικές ανάγκες της ανθρωπότητας χωρίς να υπερβαίνει τα αποθέματα του πλανήτη και χωρίς να καταστρέφει τους ζωτικούς κύκλους που απαιτούνται για τη συνέχιση ενός ισορροπημένου για την ανθρώπινη ζωή οικοσυστήματος.

Τα κοινά θα αποτελέσουν ζωτικό μέρος αυτής της στρατηγικής για την ανθρώπινη επιβίωση. Η κοινή χρήση και η αμοιβαιοποίηση πόρων και υποδομών, πρακτικές εγγεγραμμένες στη φιλοσοφία των κοινών, μπορούν να αντικαταστήσουν τον πολυδάπανο εταιρικό ανταγωνισμό, ο οποίος βασίζεται σε μια πολιτική οικονομία του κεφαλαίου, που συστηματικά εξωτερικοποιεί κοινωνικά και περιβαλλοντικά κόστη για να επιτυγχάνει τα χαμηλότερα δυνατά κόστη και

τιμές για τον εαυτό του. Η ΒΚΟΠ αντικαθιστά τις πρακτικές αυτές με "συνεργατικό πλεονέκτημα": παράγει προϊόντα και υπηρεσίες για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών, με χαμηλότερο θερμο-δυναμικό κόστος από αυτό των καπιταλιστικών μοντέλων παραγωγής (Piques & Rizos, 2017). Για παράδειγμα, το πρόγραμμα για την κοινή χρήση αυτοκινήτων στη Ghent, το Degage, χρησιμοποιεί 130 αυτοκίνητα για 1.300 μέλη, εξασφαλίζοντας πλήρη κινητικότητα, με πολύ χαμηλότερο περιβαλλοντικό κόστος. Μελέτες παρόμοιων προγραμμάτων έδειξαν ότι κάθε κοινόχρηστο όχημα μπορεί να αντικαταστήσει έως και 13 ιδιωτικά αυτοκίνητα (Shaheen, 2017).

Τα οικοσυστήματα οργανικών τροφίμων που βασίζονται στα κοινά δε μολύνουν τα υπόγεια ύδατα, δε χρησιμοποιούν τοξικά επιπρόσθετα και λειτουργούν με συστήματα μεταφοράς χωρίς άνθρακα. Όπως προκύπτει από τις μετα-ιστορικές συγκρίσεις των πολιτισμικών υπερβάσεων (Motesharrei et al., 2014), η πιο ισότιμη πρόσβαση στους βιοτικούς πόρους είναι ένας από τους σημαντικούς παράγοντες στη μείωση της καταστροφής πόρων και στην άμβλυνση των περιόδων κρίσης. Τα μοντέλα που εφαρμόζουν την αρχή της "επικουρικότητας στην υλική παραγωγή" μειώνουν δραματικά τα κόστη και τις ανάγκες μεταφοράς, ενώ παράλληλα καλλιεργείται η παγκόσμια συνεργασία τόσο σε τεχνικό όσο και σε πολιτισμικό επίπεδο.

Τα καλά νέα είναι ότι πρωτοπόρες κοινότητες σε όλο τον κόσμο αναπτύσσουν πολλά από τα εργαλεία που θα χρειαστούν στο μέλλον. Για παράδειγμα:

- την ανάπτυξη ανοικτών λογιστικών συστημάτων, ικανών να αναγνωρίζουν και να επιβραβεύουν όλες τις συνεισφορές, όχι με μόνο κριτήριο την αγοραία αξία, κατά το παράδειγμα της Sensorica και άλλων.
- την ανάπτυξη οικοσυστημικών κυκλικών αλυσίδων εφοδιασμού βασισμένων στα κοινά, όπως δοκιμάστηκε από την Provenance, το ερευνητικό έργο Oxchain, χρησιμοποιώντας ανοιχτά λογιστικά συστήματα όπως το R-E-A.
- ολοκληρωμένο σύστημα λογισμού αντικτύπου ή/και βιοφυσικής, σε θερμοδυναμικές ροές και δαπάνες, χρησιμοποιώντας τα "παγκόσμια κατώτατα

όρια και κατανομές".

- μη καταστρεπτικά για το περιβάλλον και κατανεμημένα λογιστικά συστήματα, όπως το Holochain.
- συστήματα αξιών βασισμένων σε ειδικά νομίσματα, τα οποία επιτρέπουν την προγραμματιζόμενη παραγωγή με βάση διάφορες λογικές αξιών.

5. Αντί συμπερασμάτων: Ένα κέρατο πόσης για τα κοινά

Το Κολλέγιο Corpus Christi είναι ένα από τα παλαιότερα και ακαδημαϊκά πιο επιτυχημένα κολέγια στο Πανεπιστήμιο του Cambridge. Ιδρύθηκε το 1352 από τη συντεχνία του Corpus Christi και τη συντεχνία της Ευλογημένης Παρθένου Μαρίας. Οι ιδρυτές δώρισαν στο κολέγιο ένα κέρατο πόσης, το Corpus Drinking Horn, το οποίο προέρχεται από έναν εξαφανισμένο πρόγονο των σύγχρονων κατοικίδιων βοοειδών. Μέχρι αυτές τις μέρες, το κέρατο χρησιμοποιείται από τους φοιτητές του κολλεγίου στις γιορτές τους. Κατά τη μεσαιωνική εποχή, τα κέρατα χρησιμοποιούνταν συχνά σαν δοχεία πόσης από τις συντεχνίες. Για παράδειγμα, οι συντεχνίες του Corpus Christi και της Ευλογημένης Παρθένου Μαρίας χρησιμοποιούσαν το Corpus Drinking Horn στις κοινές τους γιορτές (Masters, 2011). Τα κέρατα πόσης συμβόλιζαν και προωθούσαν το κέφι, τη φιλία και την αλληλεγγύη μεταξύ των μελών. Αυτές οι αξίες είχαν μεγάλη σημασία για την ευημερία της συντεχνίας (Rosser, 2015).

Το δοκίμιο αυτό υποστηρίζει ότι ένα κέρατο πόσης για τα κοινά είναι απαραίτητο, εάν η ΒΚΟΠ πρόκειται να γίνει η κυρίαρχη παραγωγική μορφή. Το σύστημα των συντεχνιών μπορεί να χρησιμεύσει ως πηγή έμπνευσης για το πώς οι άνθρωποι μπορούν, μέσω ενός βιώσιμου συστήματος κοινών να εξασφαλίζουν τα μέσα διαβίωσης. Το όραμά μας για το μεταβατικό στάδιο περιλαμβάνει δίκτυα «νεοσυντεχνιών» με βάση τα κοινά, αποτελούμενων από συνεταιρισμούς και αυτόνομους παραγωγούς. Τα δίκτυα αυτά θα παράγουν

αξία που θα αποτελεί παγκόσμιο κοινό τόσο για τα μέλη όσο και για το ευρύ κοινό, ενώ τα προϊόντα θα πωλούνται έναντι τιμής σε επιχειρήσεις μη προσανατολισμένες προς τα κοινά.

Αντιμετωπίζοντας μια κρίση συσσώρευσης κεφαλαίου, είναι λογικό να προκύπτει ένα ρεύμα αξίας που αναζητά μια θέση στην οικονομία των κοινών. Ωστόσο, αντί για την απορρόφηση της οικονομίας των κοινών από το κεφάλαιο, υπό τη μορφή καπιταλιστικών πλατφορμών όπου συλλέγεται αξία από τα κοινά (π.χ. Facebook, Google, IBM), οι κοινότες μπορούν να απορροφήσουν το κεφάλαιο στα κοινά και να το υπάγουν στους κανόνες τους.

Πολλά εξαρτώνται από το εάν μπορούν να υπάρξουν πιο εξελιγμένοι τύποι αντιστροφής συνεργασίας. Οι ομότιμοι θα πρέπει να δημιουργήσουν αλυσίδες μεταεπένδυσης, όπου θα γίνεται αποδεκτό το κεφάλαιο που πειθαρχεί στους κανόνες των κοινών και στις μορφές αγοράς που αναπτύσσονται μέσω της ΒΚΟΠ. Για παράδειγμα, τα συστήματα "διπλής αδειοδότησης" απαιτούν από όσους επιθυμούν να κεφαλαιοποιήσουν την επένδυσή τους, να πληρώνουν ένα τέλος αδείας ή να ενταχθούν στη βασισμένη στα κοινά νεο-συντεχνία. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια ροή αξίας από το σύστημα του κεφαλαίου στο σύστημα της οικονομίας των κοινών.

Το απόλυτο όραμά μας για τη νέα κοινωνία, είναι μια κοινωνία των πολιτών που είναι παραγωγική από μόνη της και όχι απλώς ένα συμπλήρωμα της αγοράς και του κράτους. Σε ένα τέτοιο όραμα, το κράτος επιτρέπει την ελεύθερη κοινωνική παραγωγή σε έναν γαλαξία αλληλοσυνδεόμενων, συνεργατικών πρωτοβουλιών. Ωστόσο, η ΒΚΟΠ δεν επιλύει πολλές υπάρχουσες ανισότητες και κοινωνικές αδικίες του συστήματος, ιδίως εκείνες αναφορικά με τη φυλή και το φύλο. Επιπλέον, δεν εξετάζει άμεσα το κρυφό περιβαλλοντικό και κοινωνικό κόστος των ψηφιακών τεχνολογιών. Οι ψηφιακές τεχνολογίες καταναλώνουν ενέργεια κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους, από τη γέννηση μέχρι το θάνατό τους. Επίσης, χαμηλόμισθοι εργάτες (συχνά και παιδιά) δουλεύουν υπό άθλιες συνθήκες, προκειμένου ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων στις προηγμένες οικονομίες να έχει πρόσβαση σε φθηνές ψηφιακές τεχνολογίες. Ωστόσο, η ΒΚΟΠ

ανοίγει τον δρόμο προς τη θεμελίωση ενός συστήματος δημιουργίας αξίας, που απέχει πολύ από τον καταστροφικό χαρακτήρα του σύγχρονου καπιταλισμού και χαράζει νέες προοπτικές για μια ελεύθερη, δίκαιη και βιώσιμη κοινωνία.

Ευχαριστίες

Το δοκίμιο αποτελεί μετάφραση ενός προσχέδιου άρθρου προς δημοσίευση από το *The Next System Project* με τρέχοντα τίτλο “How to Create a Thriving Global Commons Economy.”

Η μετάφραση στα ελληνικά έγινε από την Εύη Γεωργούτη (evi.geo15@gmail.com) εθελοντικά.

Βιβλιογραφικές αναφορές:

Bauwens, M. (2005). The Political Economy of Peer Production. *Ctheory*. Retrieved from <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=499> (accessed on 10 June 2018).

Bauwens, M., & Kostakis, V. (2014). From the Communism of Capital to Capital for the Commons: Towards an Open Co-operativism. *tripleC: Journal for a Global Sustainable Information Society*, 12(1): 356-361.

Bauwens, M., & Onzia, Y. (2017). *A Commons Transition Plan for the City of Ghent*. Ghent: City of Ghent and P2P Foundation. Retrieved from: <https://stad.gent/sites/default/files/page/documents/Commons%20Transition%20Plan%20-%20under%20revision.pdf>

Bauwens M., Kostakis V. & Pazaitis, A. (2018) *Peer to Peer: The Commons Manifesto*. London. UK: University of Westminster Press. In press.

Benkler, Y. (2006). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. New Haven, CT: Yale University Press.

Bollier, D. (2016). Commoning as a Transformative Social Paradigm. *The Next System Project*. Retrieved from: <https://thenextsystem.org/commoning-as-a-transformative-social-paradigm>

Conaty P. & Bollier D. (2014). Toward an Open Co-operativism: A New Social Economy Based on Open Platforms, Co-operative Models and the Commons. A Report on a Commons Strategies Group Workshop, Berlin, 27-28 August. Retrieved from <http://commonstransition.org/toward-an-open-co-operativism/> (accessed on 10 June 2018).

Dafermos, G. (2012). Authority in Peer Production: The Emergence of Governance in the FreeBSD Project. *Journal of Peer Production*, 1 (1): 1-12.

Elliott, M. (2006). Stigmergic Collaboration: The Evolution of Group Work. *M/C Journal: A Journal of Media and Culture*, 9(2) . Retrieved from: <http://journal.media-culture.org.au/0605/03-elliott.php> (accessed on 10 June 2018).

Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*. New York, NY: International Publishers.

Harhoff, D., & Lakhani, K. (2016). *Revolutionizing Innovation: Users, Communities, and Open Innovation*. Cambridge, MA: MIT Press.

ICA. (2018). Co-operative Identity, Values & Principles. Available at: <https://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles> (accessed 10 June 2018).

Kelly, M. (2012). *Owning Our Future: The Emerging Ownership Revolution - Journeys to a Generative Economy*. Oakland, CA: Berrett-Koehler Publishers.

Kleiner, D. (2010). *The Telekommunist Manifesto*. Amsterdam: Institute of Network Cultures.

Kleiner, D. (2016). What Economy? Profit Versus Sustainability. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=iGBzhon_vS0&feature=youtu.be&t=36m1s. (accessed 10 June 2018).

Kostakis, V., & Bauwens, M. (2014). *Network Society and Future Scenarios for a Collaborative Economy*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

Kostakis, V., Roos, A., & Bauwens, M. (2016). Towards a Political Ecology of the Digital Economy: Socio-environmental Implications of Two Value Models. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 18, 82-100.

Kostakis, V., Niaros, V., Dafermos, G., & Bauwens, M. (2015). Design Global, Manufacture Local: Exploring the Contours of an Emerging Productive Model. *Futures*, 73, 126-135.

Kostakis, V., Latoufis, K., Liarokapis, M., & Bauwens, M. (2018). The Convergence of Digital Commons with Local Manufacturing from a Degrowth Perspective: Two Illustrative Cases. *Journal of Cleaner Production*. Retrieved from:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652616314184>

Marsh, L., & Onof, C. (2007). Stigmergic Epistemology, Stigmergic Cognition. *Cognitive Systems Research*, 9(1-2), 136-149.

Masters, R. (1753/2011). *The History of the College of Corpus Christi and the Blessed Virgin Mary in the University of Cambridge, From its Foundation to the Present Time*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Mateos-Garcia, J., & Steinmueller, E. (2008). The Institutions of Open-source Software: Examining the Debian Community. *Information Economics and Policy*, 20: 333-344.

Motesharrei, S., Rivas, J., & Kalnay, E. (2014). Human and nature dynamics (HANDY): Modeling Inequality and Use of Resources in the Collapse or Sustainability of Societies. *Ecological Economics*, 101, 90-102.

Ossewaarde M. & Reijers W. (2018). Digital Commoning and its Challenges. *Organization*. In press.

Pazaitis A, Kostakis V. & Bauwens M. (2017). Digital Economy and the Rise of Open Cooperativism: The Case of the Enspiral Network. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 23(2): 177-192.

Restakis, J. (2017). Cooperative Commonwealth & the Partner State. *The Next System Project*.

Retrieved from <https://thenextsystem.org/cooperative-commonwealth-partner-state>.

Piques, C., & Rizos, X. (2017). *Peer to peer and the Commons: A Matter, Energy and Thermodynamic Perspective*. Amsterdam: P2P Foundation. Retrieved from:

<http://commonstransition.org/peer-peer-commons-matter-energy-thermodynamic-perspective/>

Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-century Economist*. Vermont: Chelsea Green Publishing.

Rosser, G. (2015). *The Art of Solidarity in the Middle Ages: Guilds in England 1250-1550*. Oxford: Oxford University Press.

Shaheen, S. (2017). Carsharing Trends and Research Highlights. Retrieved from <https://www.epa.gov/sites/production/files/2017-06/documents/05312017-shaheen.pdf>

Tapscott D. & Williams A. (2006). *Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything*. New York, NY: Portfolio.

von Hippel, E. (2017). *Free Innovation*. Cambridge, MA: MIT Press.

Weber, S. (2005). *The Success of Open Source*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Όλοι οι διαδικτυακοί σύνδεσμοι που αναφέρονται λειτουργούσαν την 6/7/2018.

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

www.openbook.gr